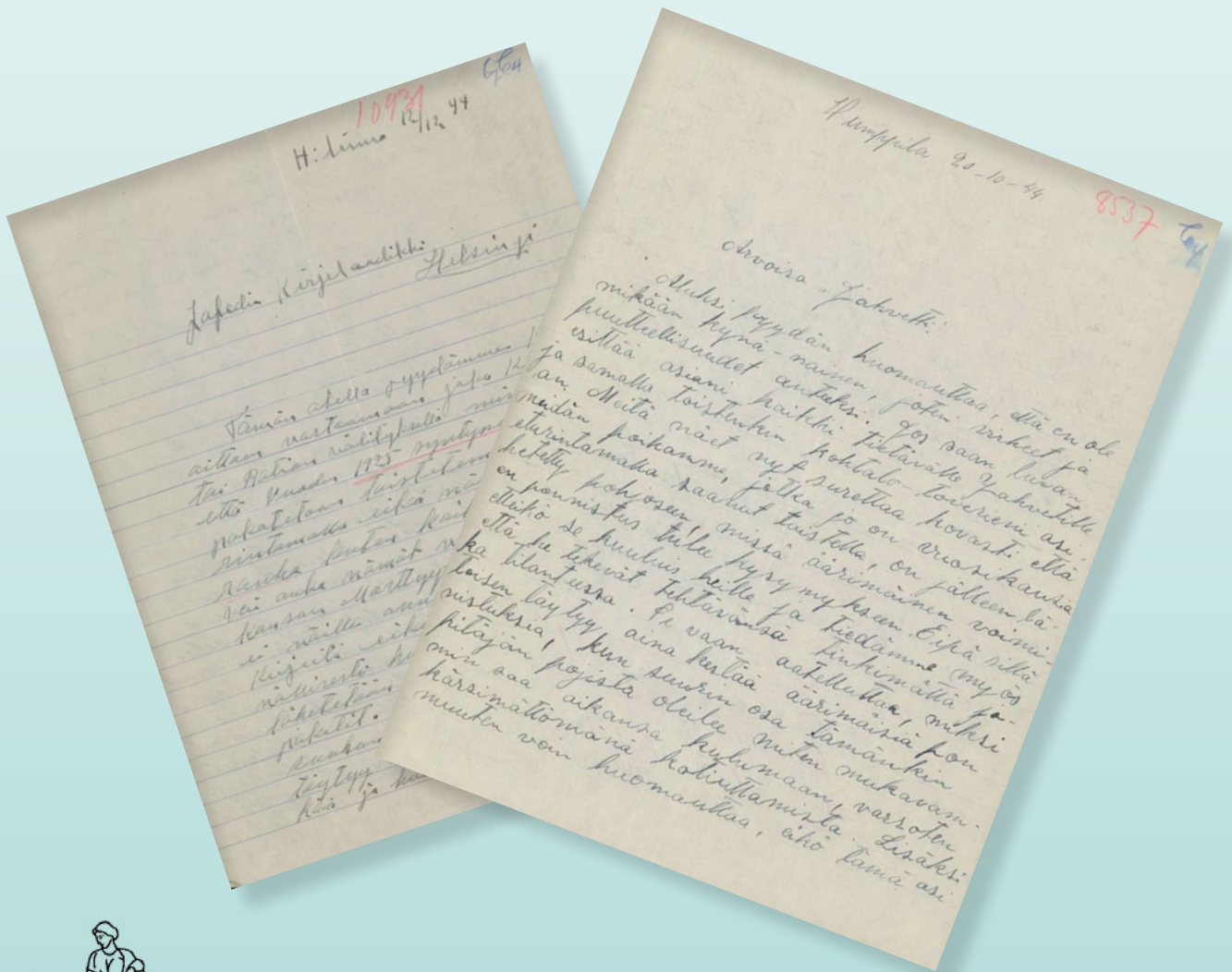

"Hyvät ystävät ja kylänmiehet!"

—

**Jahvetin kirjelaatikko -radio-ohjelmaan
lähetetyt kirjeet aineistona sota-ajan
arkeen ja mielialoihin 1941–1945**

KANSALLISARKISTO

Johdanto

Oppimateriaalina ovat suomalaisten lähettämät kirjeet, joita käsiteltiin Jahvetin kirjelaatikko -nimisessä Suomen Yleisradion radio-ohjelmassa sotavuosina 1940–1945. Radiopersoona Jahvetista (Yrjö Kilpeläinen 1907–1955) tuli suomalaisten keskuudessa erittäin suosittu, ja Kirjelaatikon toimistoon tulvi kirjeitä eri puolilta Suomea. Vuosien mittaan kysymyskirjeitä lähetettiin n. 100 000 kpl. Kysymykset liittyivät monenlaisiin sodan myötä eteen tulleisiin tilanteisiin, epäselvyyksiin ja huolenaiheisiin, kuten elintarvikepulaan ja salakauppaan, siirtoväen asunto-oloihin tai vaikkapa siihen, pääsikö rintamalta lomille kiireellisten peltotöiden tai veljen hautajaisten vuoksi. Kirjeet olivat henkilökohtaisia ja sisälsivät myös arkaluontoisia asioita. Jahvetti toimistoiheen vastasi kaikkiin kirjeisiin joko vastauskirjeellä tai radio-ohjelmassaan. Vastauksiin saatiin apua viranomaisilta ja asiantuntijoilta, mutta silti Jahvettiin luotettiin usein enemmän kuin viranomaisiin. Kirje saatettiinkin otsikoida: "Hyvä kaikkietävä Jahvetti!"

Jahvetin kirjelaatikko -radio-ohjelma oli osa Valtion tiedoituslaitoksen tarkkailuosastoa, ja sen tarkoituksena oli paitsi kansalaisten käytännön kysymyksiin vastaaminen myös mielialojen luotaaminen sekä huhupuheiden ja vihollisen propagandan torjuminen.

Kirjeet kuuluvat Kansallisarkistossa olevaan laajaan [Jahvetin kirjelaatikon arkistoon](#). Alkuperäisiä Jahvetin kirjelaatikko-ohjelmaan vuosina 1940–45 kirjoitettuja kirjeitä ja niihin laadittuja vastauskirjeitä on Kansallisarkistossa kaikkiaan yli 70 000 kappaletta ja koteloituna ne vievät n. 18 metriä hyllytilaa arkiston makasiineissa. Kaiken kaikkiaan Kansallisarkistossa säilytettäviä Suomen ja suomalaisten historiaa koskevia asiakirjoja on n. 200 hyllykilometriä ja niiden digitointi on meneillään.

Oppimateriaaliksi tuotettuna Jahvetin kirjelaatikon alkuperäiset, useimmissa tapauksissa käsinkirjoitetut kirjeet on anonymisoitu, ja ne ovat saatavilla kuvina, konekirjoitetussa muodossa sekä luettuina äänitiedostoina.

Oppimateriaalin sisältämien alkuperäislähteiden ja niihin laadittujen tehtävien avulla tarkastellaan suomalaisten kokemuksia, huolenaiheita ja mielialoja, propagandaa ja median roolia sota-ajan arjessa. Lisäksi oppimateriaalin avulla voidaan tarkastella suomen kielen erilaisia muotoja sekä pohtia historian eettisiä kysymyksiä, menneisyyden ihmisen kunnioittavaa kohtaamista.

Tavoite

Oppimateriaalin tavoitteena on alkuperäisaineiston avulla lisätä oppijan kiinnostusta historiaan, kehittää historian taitoja, mediaymmärrystä ja suomen kielen taitoja. Oppimateriaalin avulla voidaan tarkastella suomalaisten kokemia sota-ajan arjen huolia ja mielialoja, median ja yksittäisen mediapersoonan roolia sodan yhteydessä sekä kirjeitä ilmaisumuotona ja tulkittavina teksteinä. Lisäksi kirjeiden avulla voidaan käsitellä historian tutkimukseen ja menneisyyden ihmisen kohtaamiseen liittyviä eettisiä näkökohtia, kuten yksityisyyden suojaa yleisesti merkityksellisten kokemusten kertomisessa.

Kenelle

Oppimateriaalia voi hyödyntää historian sekä suomen kielen opetuksessa yläkoulussa ja lukiossa. Se sopii erinomaisesti myös oppiaineita yhdistävään opetukseen.

Miten

Kirjeitä voi käyttää monipuolisesti erilaisiin oppimistilanteisiin joko sellaisenaan tai niihin laadittujen tehtävien kera. Kirjeet on jaoteltu tehtäviin aihepiireittäin, mutta ne löytyvät myös lähettäjän paikkakunnan mukaan. Yksityishenkilöiden lähettämien kirjeiden henkilötiedot on anonymisoitu.

Tuotanto

Oppimateriaalin on tuottanut Kansallisarkisto osana Turvallisuuden tukisäätiön rahoittamaa hanketta. Oppimateriaalin valmistelussa on ollut mukana FM Sara Vatanen (tehtävät teemoihin 1–3) sekä ohjaavana apuna opetuksen ja ainedidaktiikan asiantuntijatyöryhmä professori Jan Löfström, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja Virva Lehmusvaara ja historian opettaja, lehtori Rauno Toivainen.

Jahvetin kirjelaatikko

Jahvetin kirjelaatikko oli radio-ohjelma, jota lähetettiin Suomen Yleisradiossa vuosina 1940–1945 tiistai- ja lauantai-iltoina 10–15 minuutin pituisina lähetyksinä. Ohjelmassa Jahvetti-niminen radiopersoonana vastasi kansalaisten kirjeitse lähettämiin kysymyksiin ja huolenaiheisiin, joita kumpusota-ajan arjen olosuhteista niin rintamalla kuin kotona, maaseudulla ja kaupungeissa. Ohjelman avulla kansalaisille välitettiin tietoa ja neuvoja, miten heidän tuli hakea ratkaisua esittämiinsä mitä moninaisempiin sodan myötä eteen tullessiin ongelmatilanteisiin, epäselvyyksiin ja huolenaiheisiin. Kysymykset liittyivät esimerkiksi elintarvikepulaan ja salakauppaan, siirtoväen eli sotatoimien vuoksi kotinsa jättämään joutuneiden asunto-oloihin tai vaikkapa siihen, pääsikö rintamalta lomille kiereellisten peltotöiden tai veljen hautajaisten vuoksi. Kirjeet olivat henkilökohtaisia ja sisälsivät myös arkaluontoisia asioita, mikä kertoo Jahvettia kohtaan tunnetusta luottamuksesta. Nykyään henkilötietoja sisältävien aineistojen käyttö on rajoitettua, ja Kansallisarkistossa säilytettäviä alkuperäisiä kirjeitä pääsee tutkimaan vain erikseen anottavan käyttöluvan kera. Oppimateriaaliksi valikoidut kirjeet on anonymisoitu.

Jahvetin kirjelaatikko toimi osana Valtion tiedoituslaitosta. Jahvetin toimistossa ohjelmaan lähetettyjä kirjeitä luettiin myös kansalaisten mielialoja tarkkaillen. Jahvetti torjui huhupuheita ja Neuvostoliitosta tuotettua propagandaa. Toimisto seurasi myös muiden ulkomaiden median uutisointia Suomesta. Ohjelmassa Jahvetti kommentoi paitsi Neuvostoliiton myös Britannian tai Yhdysvaltojen radioasemien lähetyksissä esitettyjä väitteitä Suomen tilanteesta. Kaikkiaan Jahvetin kirjelaatikko oli keskeisessä roolissa sota-ajan henkisessä maanpuolustuksessa.

Kirjeitä radio-ohjelmaan lähettäneet ihmiset eivät tienneet kuka Jahvetti todellisuudessa oli, sillä hänen henkilöllisyytensä paljastui vasta sodan jälkeen. Hän oli ennen sotaa mm. Työväen Akatemian johtajana, opettajana ja lehtikirjoittajana sekä sodan jälkeen Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen kansanedustajanakin vaikuttanut Yrjö Kilpeläinen (1907–1955).

Jahvetti-Kilpeläisen osuus sota-ajan ”mielialojen hoitajana ja sotapropagandistina” on nähty ainutlaatuisena. Kansanomaisia ilmaisuja ja huumoria ”jorinoissaan” leppoisasti viljellyt Jahvetti oli erittäin suosittu radiopersoonana – ”legenda jo eläessään” kuten hänestä vuonna 1976 julkaistun, Simo Juntusen nimimerkillä Simppa kirjoittaman kirjan otsikko kertoo.

Jahvetin kirjelaatikon arkistoa säilytetään Kansallisarkistossa. Se sisältyy valtioneuvoston kirjaajan-konttorin arkistoon. Arkisto käsittää kansalaisten kysymyskirjeitä sekä näihin kirjeisiin laadittuja vastauksia. Jahvetti toimistoinen vastaanotti ohjelmansa aikana n. 100 000 kysymyskirjettä kansalaisilta ja vastauskirjeitä lähetettiin 70 000, ja on arveltu, että loppuihin 30 000 kirjeeseen vastattiin radiolähetyksissä.

Kirjallisuutta:

Jahvetti: Suomi Neuvostoliiton radiossa. Suomen kirja, Helsinki 1942.

Lehtinen Lasse: Sodankäyntiä sanoin ja kuvin – Suomalainen sotapropaganda 1939–44. WSOY, Helsinki 2006.

Simppa: Jahvetti, legenda jo eläessään. WSOY, Helsinki 1976.

Sisältö Vesa: Kotimaisia pakinoitsijoita. Avain, Hansaprint, Helsinki 2013.

Vihavainen Timo: Sodan ja vaaran vuodet. Yleisradion historia. 1. osa, 1926–1949. Yleisradio, Helsinki 1996.

Vihonen, Lasse & Pekka Salosaari: Jahvetti's Letterbox and Finnish War Propaganda on the Radio. Tijdschrift voor Mediageschiedenis / Journal for Media History - 22 [2] 2019.

Opettajalle

Aineistosta on koottu neljä tehtäväpakettia eri aiheista, mutta voit käyttää kirjeitä myös sellaisenaan ja ideoida niihin omat tehtäväsi. Kirjeet löytyvät hyvälaatuisina kuvina oppimateriaalin yhteydestä (voit tulostaa ne sellaisenaan) ja luettuina äänitiedostoina. Tehtävien yhteydessä ne ovat puhtaaksikirjoitettuna transkriptioina. Kussakin aihepiirissä on kolme oman aineistonsa sisältävää tehtäväkokonaisuutta erikseen yläkouluille ja lukioon.

Tehtäväpakettien aiheet:

1. Taloudellinen niukkuus sota-aikana
2. Siirtolaisten kohtelu ja arjen ongelmat
3. Asepalvelukseen liittyvät mielialat ja huolet kotirintamalla
4. Sota-ajan media ja kirjeet

Tehtäväpakettien 1–3 kirjeissä käsitellään aiheita, jotka koskettivat läheisesti suomalaisten elämää sota-aikana: taloudellista niukkuutta, siirtoväen oloja ja asepalvelusta.

Näitä aiheita koskevia kysymyksiä esiintyi usein Jahvetin kirjelaatikkoon lähetetyissä kirjeissä, mutta kysymyksiä esitettiin myös muista aiheista, esimerkiksi sodasta aiheutuneiden vahinkojen korvauksista, salakaupasta tai muista epäselvyyksistä. Mukaan valittuja kirjeitä voi lukea myös esimerkiksi pohtien naisten roolia ja kokemuksia sota-aikana, sillä monen kirjeen kirjoittaja oli vaimo tai äiti.

Neljännän tehtäväpaketin aiheena on Jahvetin kirjelaatikko sota-ajan mediana. Tässä työpaketissa käsitellään radion roolia sota-aikana, Jahvettia radiopersonana, kirjeitä ilmaisumuotona ja suomen kieltä erilaisissa käyttötilanteissa – kansalaisten käsin kirjoittamissa kirjeissä, Jahvetin vastauksissa, radiolähetyksiin valmistelluissa puhekonsepteissa ja itse radiolähetyksissä.

Tehtävät on muodostettu siten, että ensimmäiset kysymykset ovat suhteellisen yksinkertaisia, kirjeen sisältöön liittyviä kysymyksiä. Tämän jälkeen kysymykset tähtäävät hieman syvempään analysointiin ja päätelmien tekemiseen aineistosta. Viimeisillä kysymyksillä ohjataan oppilasta pohtimaan aihetta laajemmin ja miettimään oppilaan omaa näkökulmaa tai suhtautumistaan siihen.

Osassa tehtäviä on Jahvetin toimiston vastauskirjeet mukana, osassa vain lähettäjän kysymys.

Miten löydän kutakin tehtävää vastaavan aineiston eli kirjeen kuvana tai äänitallenteena?

Aineistot eli kuvat alkuperäisistä kirjeistä sekä näistä luetut äänitteet löytyvät kohdista *Jahvetille lähetetyt kirjeet*, *Jahvetin vastauskirjeet* ja *äänitallenteet*.

Kunkin teeman tehtäväkohtaiset aineistot on merkitty juoksevasti numeroin ja paikkakunnittain. Esimerkiksi teeman 1 ensimmäisen tehtävän aineisto on merkitty 1_1_Rantasalmi; tehtävän 2 aineisto 1_2_Ivalo, tehtävän 3 aineisto 1_3>Tohmajärvi jne. Näitä kirjeitä vastaavat luetut äänitiedostot, jotka on nimetty samalla logiikalla.

Vinkkejä opettajille

- tehtävän yhteydessä on tunniste ajatellusta kohderyhmästä (yläkoulu tai lukio)
- tehtävät voi valita myös alkuperäisaineiston kirjoituspaikan tai alueen perusteella
- mukaan valittuja kirjeitä voi lukea myös pohtien naisten roolia ja kokemuksia sota-aikana, sillä monen kirjeen kirjoittaja oli vaimo tai äiti